

آثار عتیقه بودائی بامیان

تصاویر رنگه

ظریه ما قدیم ترین آثار تصاویر رنگه بامیان در صفحات اطراف طاق بودا ۵۳۰۱ متری زیر خط الرأس برجستگی سمت راست وجود دارد.

حصه فوقانی صحنه رسم که بواسطه پیش برآمدگی برجستگی فوق الذکر نسبتاً محافظه شده شامل یکعده صحایف مدوری است که بعضی حصص آن از یک ورق گل پوشیده شده است (عکس ۱۵ الف). دائرة اولی صورت (عکس ۱۷) سه (ژنی) را نمایش میدهد که بایک حرکت جانب مجسمه بودا (شکل ۲) به پروازاند. این اشخاص از روی قیافه و وضعیت بایرده های تصاویر گندهارا قرابت دارند چنانچه موسیو «فوشه» در «پیزاره های» Bas Reliefs گندهارا

ملاحظه کرده است که این اشخاص مشغول ریختن گل از بالا میباشند طوری که بدست چپ گوشه چادر را محکم گرفته اند و بدست راست از دامنه چادر گل هارا جمع میکنند. در تمام صفحات منقوش این دسته تصاویر، حرکت دست چپ نیز وجود دارد لیکن ژنی چیزی تقدیم نمیکند.

اگرچه رنگ دایره دومی کاملاً رفته است باز هم میشود سه نفر را در آن تشخیص کرد. اشخاص مذکور عبارت از یک ژنی و دو خانمش میباشند که یکی آنها دست های خود را بهم چسپا نیده و دیگری پطنوس نخفه را در دست گرفته است.

دایره سومی خوبتر محافظه شده (شکل ۳ - ۴ - ۵. عکس ۱۵ - ۱۶ ب) و در آن یک ژنی با خانمش که بطرف راستش قرار گرفته معلوم میشود ژنی هدیه را که خانمش در پطنوسی باو تقدیم میکند میگیرد. زن دیگری که بطرف چپ ژنی ایستاده انگشتری در آخر انگشت شهادتش دارد.

دایره چهارمی شبیه سومی است لیکن اینجا ژنی که نخفه تقدیم میکند طرف راست و ژنی که پطنوس در دست دارد طرف مقابل قرار گرفته. بالای این صحایف مدبر، تصاویر خیلی معیوب بودا (عکس ۱۵ الف) معلوم میشود که همه نقاب و تحت درخت بودهی Bodhi که برگ های آن واضحاً از یک دیگر متمایز است نشسته اند. بودا سوم قطار اول حرکت « عرفانی و مرموزی » Mudra را نشان میدهد. حرکت تعلیم که مختص بوداء انسانی « کرا کوك شاندا » Krakuc- chanda و « دیانی بودادیر و کانااد » Dhyani-Boudda Veireanao میباشد تشخیص میشود. بت های قطار دوم بزیر درخت « بودهی » نشسته اند (کرا کوك شاندا را) و (دی روکانا) در جاهای مخصوص خود در مرکز هر قطار قرار گرفته اند

اگر چه طرح خطوط اطرافی کمال مهارت تخیلی و رسم خطوط معموله منتهای نزاکت را حایز است باز هم با وجود این مزیات تصاویر رنگه بامیان با تصاویر رنگه مشهور (اجانتا) چندان قابل مقایسه نیست در بامیان ، اگر روی هم رفته به جزئیات نقوش هم نگاه شود در مقابل مهارت های فوق العاده ناقابلیت های طفلانه نیز وجود دارد. در بعضی جاهائیکه یاها خوب رسم شده اند بکمال وضاحت اختصاص طراحی انگشتان و مدور را که مخصوص طرز کار اجانتا میباشد بیاد می آرند اما در غالب جاها این جزئیات کابلاً مانده و مراعات نشده است چنانچه این رویه در یک حصه زیاد صحنه منقوشه دیده میشود. از اصول کرده و مشبك که استعمال زیاد در تصاویر آسیای مرکزی و مخصوصاً در تبت داشت دیده نمیشود ، رویه نقاشی بامیان چنین بوده که ابتدا روی صفحه ورق چونه قواره اولیه تصاویر را کشیده دوباره خطوط مذکور را به خط های سرخ روشن نموده اند. بعضی جاها خطوط این قواره اولی را با خط سیاه اصلاح کرده اند سپس بکمال دقت و احتیاط آن را رنگرزی نموده اند و بعضی فیته های چین دار را قالب گیری هم کرده اند.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

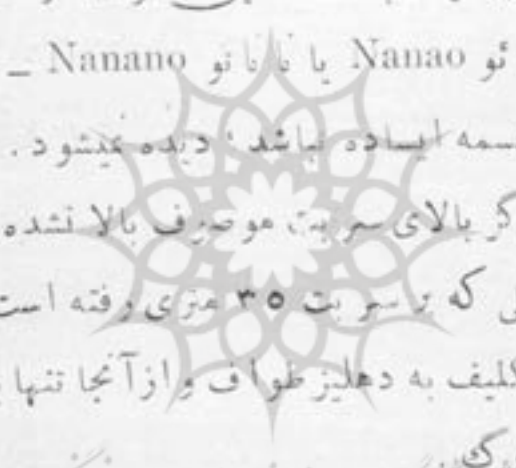
زنهائیکه درین تصاویر نمایش یافته اند سیاه و شکل هندی دارند چنانچه چشمان آنها بادامی ، مژگان شان بلند ، بازوهای شان باریك و انگشتان آنها طویل و قابل انحناست. بعضی جزئیات لباس و زیورات با نفوذ قدیم شرقی را نیز یاد دهانی میکند چنانچه ژنی مذکور بك (كوستی Kosti) شرقی و گردنبند مروارید داری پوشیده است پس طوریکه ناحیه قزل (در ترکستان) اختلاط نفوذ صنعتی بعضی ممالک شرقی مجاور را بما اراء نمود ، در منطقه بامیان که موقعیت اختلاط و آمیزش اقوام مجاور را دارد اختلاط نفوذ صنعتی ممالک مذکور را نیز مشاهده میکنیم .

در حصص فوقانی بر جستگی طاق ورقه، چونه تا ارتفاع شقیقه بت کاملاً افتاد است. بطرف سقف گفته بالای تزئیناتی که بشکل فیته های چین دار افتاده است بالای يك قطار تزئینات گل ها اشخاص، نقاب داری روی دو شکها و چوکیها نشسته اند (عکس ۱۸ الف ب) بعضی ها بوضعیت بی قیدانه نشسته اند که شکل نشست (لاتی بازانا) Latibasana بعضی « بودیس اتوا » (۱) ها را یاد دهانی میکنند و بعضی دیگر چنان پای را قات کرده نشسته اند که چهارزانو عم گفته نمیشود زیرا کف های پاهاى آنها رو بهوا معلوم میشود.

این اشخاص حرکت عرفانی مرموز (میدرا Miera) حرکت استدلالی (وی تارکامودرا Vi Tarkamudra) و حرکت تعلیم (دارما - کارکا - مودرا Dharma Caraka Mudra) را نشان میدهند حصص تحتانی بدن آنها درقات های (دونی Dhnti) که یکنوع لباس است پوشیده شده. علاوه برین بالای شانه های دو نفر ایشان چادری نیز دیده میشود. (عکس ۱۹ الف و ب - ۲۰ الف) . تمام این اشخاص بازو بند، گردن بند، و گوشواره پوشیده اند. موهای یکی از آنها بشکل گره بفرق سرش بسته شده. و دیگرها چادری سر کرده اند و ججمه آنها معلوم نمیشود.

این اشخاص که بدین سران نمایان یافته اند، مکان ندارد بت باشند و بواسطه عدم وسایل اختصاصیه نمیشود آنها را در صف « بودیس اتوا » حساب کرد. این تصاویر را پایه های که گلدسته فوقانی آن بزرگ است از یکدیگر جدا میکنند. دو صورت مونث که یکی آن نقابی بر رخ دارد بصورت نیم تنه بالای گلدسته (عکس ۱۸ الف و ب) پشت به پشت نقش شده اند. ایشان يك حصه زینه يك

(۱) « بودیس اتوا یکی از مقامات مذهبی بودائی است که هنوز بعقیده بودائی ها بمقام اکلیت بودائی نرسیده .

استوپه را که گنبدکویا بصورت دیگر چتر آن معلوم میشود پنهان کرده اند .
 بالای قطار اولی اشخاص ، چند تصویر مؤنث برهنه می باشد ، یکی از آنها
 که در حصه فوقانی و بطرف راست (عکس ۱۷ الف) (عکس ۲۰ ب نیز ملاحظه
 شود) واقع است شبیه بعضی نمایشات «قرل» است . رنگ حصه فوقانی سقف
 خیلی پاك سده و اثری از نوشته بهلوی که (من) خاطر نشان کرده بود یافت
 نمیشود . اگر چه من مسافر امریکائی سر بجا شهادت میدهد که نوشته بهلوی را
 دیده لیکن قبول این مسئله بر ما دشوار میگردد که بکمال وضاحت نوشته
 به بالای سر بت ۵۳ متری دیده باشد . این نوشته را (ژر نسیپ)
 J. Prinsep. مضمون نا نا نو Nanao یا نا نا نو Nanano - مهتاب قیاس نموده
 نا شخص ناظر بالای سر مجسمه ایساده باشد ، دیده نمیشود . حال آنکه «من»
 خوب متیقن است که هرگز بالای سر بت ، موصوف بالا نشده فقط طوریکه قبلاً
 ذکر رفت چون زیننه داخلی که بر سر بت ۳۵ متری رفته است بکمال خوبی قابل
 عبور بود «من» بدون تکلیف به دهلیز طواف و از آنجا تنها به سر بت ۳۵ متری
 رفته است نه به سر بت بزرگتر .

مشارالیه از سر بت کوچک بکمال آرا می صحنه و سدعی را (شکل ۶ - عکس ۲۱ الف و ب)
 که سقف طاق را مزین نموده و آنظر ما مهتاب را نمایش میدهد قعاینه و رسیدگی
 نموده است . شخص عمده این صحنه در وسط نقاب مدور آبی رنگی نمایش یافته است
 که دورا دور محیط آن کنگره بشکل دندانها های اره رسم شده . شکل نیمه مهتاب
 برنگ خاکی مایل به نیلی در قسمت تحتانی نقاب منقوش است . این شکل
 اختصاصیه را بایستی به ملاحظات موسیو هرز فلد Hersfeld مطابق دهیم :
 برو فیسر موصوف ملاحظه نموده که عصر تمدن باختری ماه را بصورت شکل ماه

نو در دائرة نمايش میدادند در بامیان ماه که بصورت شکل انسانی در آمده بالای علامه اختصاصیه (ماه نو) که بشکل نیم دایره نیمه ماه تشکیل شده قرار گرفته است .
 احتمال می رود نوشته که « من » دیده بود در نحت همین نمايش در قسمتی که ورقه چون آن افتاده و حجر برهنه معلوم میشود وجود داشته شخص عمده مرکزی نقاب دار که فوقاً ذکر رفت کمی بطرف راست برگشته گیسوهای درازش بالای شانه هایش منبسط شده . کردن بندها گردنش را مزین نموده تیونیکه (۱) بلند استر دارش را که از فیتة عرض بنفش مایل به خاکی حاشیه داده شده .
 کمر بند دو تسمه در بدنش چسپا نیده . در کمر موصوف شمشیر طولی آویخته است آستین های تیونیک نیمه یعنی تا آرنج می آید . در دست راستش نیزه ایست که در آخر آن پارچه مثلث نمائی بشکل سر نیزه منسوب است . این شخص از روی لباس و اسلحه بوضاحت تمام به اعانه دهندگان « کتورما » Kumturma و قزل نزدیک « کیوکا » Kueca آسیای مرکزی قرابت دارد و موسیو « ون لوکوک » مبداء آنها را ایرانی خاطر نشان کرده است .

موسیو پرو فیسر « هرزفلد » لطفاً اراء نموده که این قرابت ها تنها به نمایشات آریان آسیای مرکزی محدود نیست بلکه اشکال شبیه به اشکال نمايش یافته بامیان در پیزاره هرتمل دوازده ساله صافی افروزه شاپور که ظفر یا قطن شاپور را به امپراطور « والرین » Valérien (۲۶۰ سال بعد از مسیح) نشان میدهد نیز بملاحظه رسیده است .
 (نامم)

(۱) تیونیک یکنوع لباس بلندی است شبیه به چین لیکن فراخ نیست و آستین های طولی ندارد و به بدن چسبیده میباشد .